

železo je vroče, kdo ga bo koval?

Letošnji spomladanski meseci, ki so bili zelo skropi s toploto in soncem, zato pa tem bolj radodarni z dežjem, mrazom in celo s snegom, bodo kaj hitro za nami in že bomo stopili v poletno obdobje, v čas počitnic, dopustov, dolgih izletov in potovanj, v glavno turistično sezono. Spet bodo oživele morske obale, bregovi rek in jezer, bazeni in kampi, hoteli in zabavišča. Spet bo gneča na cestah in mejnih prehodih, v trgovinah in mesnicah, na živalskih trgih in še kje, ko se bodo k nam privalele dolge kolone motoriziranih tujih turistov.

Kaj nam prinaša letošnja turistična sezona, po lanskem in tudi predlanskem precejšnjem razočaranju, ko ni bilo toliko tujcev, kot smo jih pričakovali in ko zlasti ni bilo tolikšne devizne žetve, kakršno smo si spriči znanih zadreg v zunanjetrgovinski bilanci nedvomno vroče želeli?

Če lahko verjamemo turističnim strokovnjakom in raznim »napovedovalcem« doma in na tujem, lahko letos z dobršero optimizma pričakujemo glavno turistično sezono in seveda tudi končno bilanco konec leta 1978. Že marca, ko je bila v Berlinu tradicionalna mednarodna turistična borza, so se razširili glasovi o dobrih obetih v turizmu za letos, saj je berlinska borza že dolgo precej zanesljiv barometer v mednarodnih turističnih tokovih. Potem smo slišali čedalje več in več glasov, ki so pritrjevali tisto, kar je bilo že očitno v Berlinu: namreč, da bo po treh precej sušnih letih v tujkem turizmu letos znatno bolje in da kažejo tuji spet veliko več zanimanja za Jugoslavijo kot prejšnja leta. Te dni pa smo dobili potrdilo tudi v številnih hotelih na Gorenjskem in ob slovenski obali, kjer preštevajo vedno več prijavi iz tujine, saj ponekod rezervacije za sobe skoraj dežujejo. Zato si v nekaterih hotelih že belijo glavo z vprašanji, kam s tolikimi gosti med glavno sezono.

Seveda slišimo tu in tam tudi kakšno trezno svarilo, ki, kljub vsesplošnim napovedim o dobrih obetih v letošnji turistični sezoni, nekoliko opozarja pred pretiranimi pričakovanji, pred nerealnimi apetiti ali celo pred evforijo. Zlasti nekateri opozarjajo, da je v turizmu vedno bila in še bo popolna neznanca vreme (letos to povsem drži), ki nam lahko hitro zmeša štrne. Vrh tega pa v sodobnih turističnih tokovih ni lahko napovedovati prihoda individualnih gostov, ki se usedejo v avto, pritisnejo na pedal za plin in gredo na dopust. V tistih časih, ko se je turizem pri nas šele kobacal iz plenic, je v jugoslovanska turistična središča prihajalo več kot pol gostov z vlaki, avtobusi, letali in tudi ladjami. Danes pa se zaupa v svetu najrazličnejšim potovalnim agencijam le še okrog 30 odstotkov turistov, približno 70% jih torej križari sem in tja po evropskih deželah z avtomobilom. Kljub takim in podobnim svarilom pa bi vendarle bolj pritrjili tistim, ki nam za letos obetajo več tujcev in tudi več deviznega cvenka kot lani, saj se v hotelih kopi-

čijo prošnje za rezervacijo sob ne samo od potovalnih agencij, marveč tudi od mnogih posameznikov, ki prihajajo k nam z avtomobili.

Čeprav torej stopamo v letošnje glavno turistično sezono polni upanja, pa ob tem vendarle ne bi smeli pozabiti, da bomo letos poskušali čim bolj loviti in popravljati tisto, kar smo zamudili lani in predlanskim, torej v prvih dveh letih srednjeročnega planskega obdobja 1976-80. V prvih dveh sušnih letih (1976 in 77) smo v Sloveniji dosegli le 86% planiranega deviznega dotoka in komaj 83% planiranih tujskih prenočitev. Skratka, navdušenje nad bližnjo sezono, ki nam obeta dobro žetev, nekoliko splahni, če jo pogledamo z zornega kota srednjeročnih planskih predvidevanj.

Ob ugodnih napovedih pred letošnjo glavno turistično sezono bi se seveda lahko tudi vprašali, kje tiče vzroki za večje zanimanje med tujci za naša turistična središča. Povsem točno in jasno najbrž ne bi mogel nihče odgovoriti, saj mnogi pravijo, da so svetovni turistični tokovi zaviti in zapleteni, polni muhavosti in neznank. Morda so mnogi tuji letos spet »odkrili« številne lepote in zanimivosti Jugoslavije? Ali pa so se nekoliko naveličali posebnosti Španije, Grčije, Italije, Portugalske in drugih dežel in spet prihaja »v modo« naša država? Vsekakor pa imajo ob letošnjem predvidenem boljšem obisku pomembne deleže naše cene oziroma zelo umirjen dvig penzijskih cen v hotelih, ko so jih hotelirji v povprečju povečali le za okrog 6 odstotkov. Kaže, da so se naši hotelirji vendarle nekaj naučili na lastnih napakah, ko so v nekaterih znanih in tudi manj znanih krajih lani zelo neresno in neodgovorno zvišali penzijske cene kar za 20 do 25 odstotkov, misleč, da imamo samo ob Jadranu lepo morje in toplo sonce.

Tako lahkomišelnost so seveda povsod drago plačali, saj so tuji množično preklincevali že naročene rezervacije, tisti, ki so že bili v hotelih, pa so jedro pospravili kovčke in odšli drugam. Ko tuji niso bili pripravljene plačati tako drastično zvišanih penzionov, so se taisti hotelirji spomnili, da imamo turisti tudi doma. In kar čez noč so se med glavno sezono globoko znižali penzijske cene, samo da bi z njimi zamamili domačega gosta in napolnili hotele. Seveda pa takšne neresne, strokovno in poslovne neprethtane poteze vselej odmevajo tudi v širšem prostoru in so lani nekateri hoteli s pretiranjem pri penzijskih cenah naredili jugoslovanskemu turizmu nedvomno medvedjo uslugo. Upajmo le, da je bila lanska lekcija dovolj krepka in da si jo bodo hotelirji za vselej zapomnili.

Medtem ko lahko letos s polnim zaupanjem zajadramo v glavno turistično sezono, pa kot dobri gospodarstveniki ne bi smeli pozabiti tudi na prihodnost, na sezono 1979 in na vsa leta, ki so pred nami. Z drugimi besedami: letošnja sezona, ki bo, sodeč po mnogih znakih, precej dobra, nam mora biti preizkusni kamen in spodbuda za prihodnja obdobja. Če bomo letos napravili zaupanje, ki ga spet kažejo tuji do naših turističnih krajev, bodo znova prišla sušna obdobja, lahko pa si z dobrim delom, s kakovostjo najrazličnejših storitev ohranimo in še povečamo zaupanje v tujini, lahko si letos ustvarimo dobre pogoje za še večji obisk v prihodnosti.

Že dostikrat je bilo napisano in izrečeno, da so v turizmu še kako pomembne navidezno drobne, navidezno nepomembne reči in zadeve. Star hotelski delavec v Dubrovniku je nekoč dejal: »Za gosta je najpomembnejše, da ga vsak dan vsaj trikrat pozdravim, se mu nasmehnem in ga kakšno malenkost pobaram. S tem gostu dokazem, da je pri nas cenjen, spoštovan, pomemben.« In koliko je v naših hotelih takšnih delavcev? Kaj nam pomagajo najbolj bleščeči hoteli A in Lux kategorij, polni marmorja, tapisonov in plastičnih tapet, če gosta, domačega ali tujega, nevljudno sprejmemo že v recepciji? In vendar – za prijazno besedo ne potrebujemo denarja ali celo deviz, pa nam kljub temu vse več tujcev očita neprijaznost, nevljudnost, pomanjkanje nekoč priznane jugoslovanske gostoljubnosti.

Skratka, če bomo hoteli iz letošnje dobre sezone kovati kapital tudi za prihodnost, bo treba v vseh turističnih krajih posebno pozornost posvetiti zlasti tistim navideznim malenkostim, ki so za gosta še kako pomembne, pa naj gre za čisto posteljnino in brisače v hotelih, za prte v gostilnah in restavracijah ali brezhibno delovanje dvigal.

Posebno pozornost bi morali letos v turističnih krajih posvetiti tako imenovani širši turistični paleti, vsem tistim storitvam, ki naj turistu omogočijo čim bolj prijetno počutje na dopustu. Ni skrivnost, da so pri nas, zlasti na črnogorskem Primorju, nekateri kampi in plaže polni umazanije. V mnogih turističnih krajih ob Jadranu in tudi na celini med glavno sezono pogosto zašepa preskrba, zmanjkuje mesa, sadja in sočivja, marsikateri kraj ostanejo že zgodaj zjutraj brez mleka in kruha, ponekod zapirajo trgovine in pošte, kot da niso sredi glavne sezone, marveč pozimi, ko je pri nas le malo tujcev. Marsikje tuji tožarijo, da ni poskrbljeno za zabavo, da morajo spat s kurami. In kaj naj rečemo na primer za naše elitno alpsko središče Kranjsko goro, kjer mora turist, če mu kaj odpove na avtomobilu, kar do Jesenic (ali pa še pametneje v italijanski Trbiž)? Po-

(foto Marjan Zaplatil)

dobno je bilo lani v Bernardinu, ponosu našega obmorskega turizma, kjer je nemški turist iz Hamburga želel priti umazan avto, pa se je moral iz Bernardina odpraviti kar do Kopra, da so mu tam oprali avto. Takih in podobnih »drobnarij« bi v slovenskem in jugoslovanskem turizmu lahko našli še cel kup, seveda pa nam takšne »drobnarije« odganjajo tujce, jemljejo dober glas in zmanjšujejo številne prednosti, ki jih imamo v naših naravnih lepotah ali kulturnih in zgodovinskih zanimivostih. Seveda pa bi bila letošnja sezona tudi primeren čas, da bi se v slovenskem turističnem prostoru vendarle zganile tiste napredne organizacije in sile (če so in kje?), ki bi dajale slovenskemu turističnemu utripu močnejše impulze zlasti v smeri pogumnejših samoupravnih, poslovnih in tehnoloških integracijskih povezav. Dejstvo je, da slovenski turizem kar nekako caplja iz sezone v sezono, ena je slabša, druga je malo boljša, ni pa jasno, kam bomo prišli po tej poti.

Nekateri podatki suhoparno in hkrati tudi neizprosno ostro kažejo, da slovenski turizem v jugoslovanskem prostoru izgublja na pomenu: še leta 1970 smo imeli v SR Sloveniji kar 48% tujih prenočitev in le 52% domačih, lani so tuji pri nas ustvarili le še 34% prenočitev. Delež tujih prenočitev Slovenije v jugoslovanskem turističnem prostoru se je od leta 1970 do lani zmanjšal z 10,2 na 8,3 odstotka. Čeprav nekateri zatrjujejo, da so že na vidiku pomembnejše integracijske tvorbe v slovenskem turističnem prostoru, je nesporno, da imamo še vedno vsaj po dve »turistični hiši« v vseh večjih krajih – v Kranjski gori, na Bledu, v Portorožu, da ne govorimo o Ljubljani. In vsaka »hiša« je še vedno svet zase, bolj ali manj ograjena s plotom, kljub govorici o nekakšnem sodelovanju, integracijah in podobno. Lani so v Ljubljani, kjer vedri in oblači baje nič več in nič manj kot 32 potovalnih oz. turističnih agencij, skušali vsaj v nekaterih programih povezati osem večjih agencij,

vendar so nekajmesečna prizadevanja letos klavрно propadla.

Seveda pa ima neverjetna razdrobljenost in nepoveznost v slovenskem turizmu še toliko večji pomen zaradi naših precej skromnih zmogljivosti, če jih merimo z jugoslovanskim ali celo evropskim vplatom. Ob nekaj manj kot milijon turističnih ležiščih, ki jih imamo v SFRJ, jih premore Slovenija precej manj kot desetino (68.704). To pomeni, da zaležejo vsa turistična ležišča v naši republici – od hotelskih do zasebnih sob, kampov, planinskih koč in počitniških domov – komaj za kakšna dva Monte Carla in štiri avstrijske Badgasteine. Ob tako skromnih zmogljivostih, ki pomenijo v povpraševanju in ponudbi na velikih svetovnih tržiščih toliko kot kaplja v morje, pa je skromno ali nikakršno sodelovanje v smeri tesnejših integracij za slovenski turizem usodno vprašanje.

Igor Prešern

●	Silvestra Rogelj Bolnik na prepihu	
●	Poštini predal 29	22
●	Boris Majer Z nogami v znanosti, z rokami v praksi	23
●	Dušan Snaj Zakaj se Kalezija ne razvija hitreje	26

●	Jug Grizelj Ali je obrt »nenaraven pojav«?	24
●	Ilja Popit Divjad na tehtnici	
●	Alenka Leskovic Pravičnost z odenki	25
●	Janez Jerovšek Nenavadna knjiga	
●	Boštjan Markič Neorokavičena analiza	26

●	Bruno Hartman Petinsedemdeset let mariborske univerzitetne knjižnice	
●	Jože Horvat Kultura ob jezeru	27
●	Jože Šircelj Občni zbor v Krokodiljem baru	
●	Dragiša Bošković Skrb, da ne bi »razorožili obveščevalnega imperija«	28
●	Tit Doberšek Vsi zvonovi Rusije	29

●	Bogdan Pogačnik »Rože še niso dokaz«	
●	Tomo Martelanc Druga plat mednarodne ureditve	30
●	Franc Šetinc V deželi azurnega neba in večnega sonca	
●	Jože Petek Lojze Funkl	31

●	Ekipa Dela v krajevni skupnosti Iskanje v majhnem naselju velikih hiš	32
●	Sonja Grizila Majska pot na Lisco pred 40 leti	
●	Andrej Inkret Amerikanski dnevnik	33

●	Oborožitev in razorožitev Simetrija ali »izenačevanje na višji stopnji«	
●	Alenka Puhar Kitajska pomlad	34
●	Vesna Marinič Lastni obraz nam je najbližji	35
●	Alan White Podnebje upora	
●	Aleksander Kuprin Allez!	36

Petinsedemdeset let mariborske univerzitetne knjižnice

Med namenom in resničnostjo

Težavni začetki – V precepu – Pobuda mlademu rodu – Nekoliko zavisti

Tricetrstoletni razvoj današnje mariborske univerzitetne knjižnice je zanimiv in zgovoren primer kulturne, izobraževalne in znanstvene institucije, ki jo je premetalo med resničnostjo in visokim namenom. Njeni snovalci in urejevalci so ji razvoj začrtali daljnovidno, ravnanje družbeno odločilnih sodobnikov z njo pa je kazalo, kakor da so to počeli preveličano in z resničnostjo neuglašeno. Toda kasnejša obdobja so njihovim zamislim dajala prav.

Njena poglavita problema sta bila dva, prvi, kako uskladiti oblikovanje znanstvene knjižnice v širšem in ožjem okolju, ki njenega pomena in vpliva nista mogla potrditi z ustreznimi gnotno osnovo; drugi, kako knjižne sklade, namenjene znanstvenemu delu, aktivirati v okolju, ki se ni moglo oprijeti s kaj številnimi znanstvenimi delavci.

Ze nastala je proti običajnim pravilom: medtem ko so v glavnih mestih avstrijskih dežel (torej tudi v Ljubljani) že od 1. 1807 delovale deželne knjižnice, katerih namen je bil zbirati vso literaturo iz dežele in o njej – in zbirale so jih po uradni, državni, z zakonom odredeni poti, se je Zgodovinsko društvo za Slovensko Štajersko, ki so ga 1. 1903 ustanovili v Mariboru, odločilo, da bo zasebno, iz nacionalnih, ne državnih pobud, iz zasebnih gnotnih virov, zbiralo literaturo o Slovincih na Štajerskem in tako v boju za narodni obstanek črpalo moč tudi iz znanosti. Dr. Franc Kovačič, ki je bil pobudnik zgodovinskega društva in njegovega knjižničarja (kasneje dolgoletni društveni predsednik in predsednik knjižnične kuratorije), je o tem na društvenem ustanovnem obnem zboru 28. maja 1903 v Mariboru izrekol znamenite besede:

»Štajerskim Slovincem preostane le dvoje: ali z obupno, pasivno resignacijo čakati svoje smrti ali pa krepko živeti in napredovati tudi na kulturnem polju, zlasti zgodovinskem.«

Z delom društvenih odbornikov, mednarodnimi znanstvenimi povezavami Časopisa za zgodovino in narodopisje, ki ga je društvo začelo izdajati 1. 1904, posebej pa s knjižnimi darovi in volili narodnih zavednežev se je društvena znanstvena knjižnica povzpela v začetku 1. 1918 na 2026 del v 3535 zvezkih, na število torej, ki se nam danes dozdeva neznanost. Rasla je v mestu, ki ga je imelo trdno v rokah nemško nacionalistično meščanstvo, v mariborskem slovenskem okolju, ki je tedaj šlo le malo znanstvenikov. Večina društvenih delavcev pa je znanstveno ustvarjala v Gradu in na Dunaju; slovensko literaturo so uporabljali v graški univerzitetni in deželni knjižnici ali v dunajski dvorni knjižnici (Kidrič, Kaspret, Štrekelj, Murko, Ljubša, Glonar). Knjižnica zgodovinskega društva je bila vendarle zložena tako, da je njen takratni knjižničar dr. Franc Kovačič, opirajoč se na njene sklade, lahko na pariški mirovni konferenci 1. 1919 z

znanstvenimi argumenti pripomogel, da je slovenska Štajerska z Mariborom pripadla k Sloveniji oziroma Jugoslaviji.

V novi državi Srbov, Hrvatov in Slovencev knjižnica ni imela več narodnoobrambenega značaja. Društveni odborniki in mariborski kulturni delavci so ji želeli dati nov namen: bila naj bi splošno znanstvena knjižnica, katere jedro naj bi bila slovenska knjižna tvornost. S tem so hoteli Mariboru podpreti značaj drugega slovenskega kulturnega središča in ga v tej vlogi tudi utrjevati. Vodja študijske knjižnice v Mariboru (takšno ime je dobila 1. 1920) upokojeni podpolkovnik Davorin Žunković je zato že 1. 1923 javno zapisal, da je Maribor spriču svoje lege primeren, da postane visokošolsko mesto; visoko šolstvo pa da je mogoče zasnovati le s primerno urejeno knjižnico. Uresničitev takšne zamisli je bila takrat kajpada iluzorna. Vsi napor, da bi knjižnico prevzela kot svojo institucijo država (pokrajina Slovenija ali mariborska oblast), so bili brezplodni. Tedaj se je 1. 1923 odločila mariborska mestna občina, da jo sprejme za svojo, mestno ustanovo in jo tudi gnotno vzdržuje (s knjižnimi darovi in volili so jo podpirali izobraženci s Štajerskega), pa čeprav je njen pomen segal daleč čez mestne meje; bila je vendarle nacionalnega pomena. Iz takega izhodišča jo je množil in urejal njen zaslužni bibliotekar pesnik Janko Glazer. Bila je vso prejšnjo Jugoslavijo v precepu: rasla je v dobro urejeno splošno znanstveno knjižnico, zanjo pa ni bilo dovolj uporabnikov – znanstvenikov, kar jo je nenehno izpostavljalo nevarnosti, da bi ji za mestne finance zaskrbljeni mestni očetje utegnili zmanjšati ali celo odtegniti podporo. Velika večina bralcev je bila mariborskih srednješolcev, podobno kot do ustanovitve ljubljanske univerze 1. 1919 v ljubljanski licejski (kasnejši univerzitetni) knjižnici, kakor je o tem pisal dr. Joža Glonar, njen bibliotekar. Ravnatelj mariborske študijske knjižnice Janko Glazer je v letnem poročilu za leto 1933 ugotovil, da je med njenimi obiskovalci bilo 54% dijakov, in pristavil: »... intenzivno uporabljanje knjižnice od strani dijaštva tudi daje smisel knjižnici sami in jo opravičuje, kajti izrazito znanstvene potrebe so v Mariboru zaenkrat žal še preskromne, da bi z njimi bil dan študijski knjižnici zadosten raison d'être. Vendar je treba dostaviti, da je tudi uporaba knjižnice v znanstvene svrhe v zadnjem letu znatno napredovala...«

Takratni mariborski mladi rod je v knjižnici našel dragocene pobude za kasnejše delo. O tem je slovenski gledališčnik Lojze Filipič 1. 1973 zapisal tole: »Delež študijske knjižnice pri oblikovanju tedanje dijaške generacije je bil izjemno velik. Samo po sebi se razume, da mislim predvsem na vpliv, ki ga je imela na nas knjiga sama na sebi, toda tokrat bi rad posebej poudaril nekaj drugega in drugotnega, a vsaj zame tedaj tudi zelo pomembnega: profesor Janko Glazer in njegovi sodelavci so ustvarili v študijski knjižnici prav posebno vzdušje, ki je izžarevalo hrkati svobodnost in strogotost, sproščeno in željni red, odprtost in resnobnost, popolno dostopnost in nekakšno pristno, naravi take knjižnice primerno vzvišenost. Študijska knjižnica

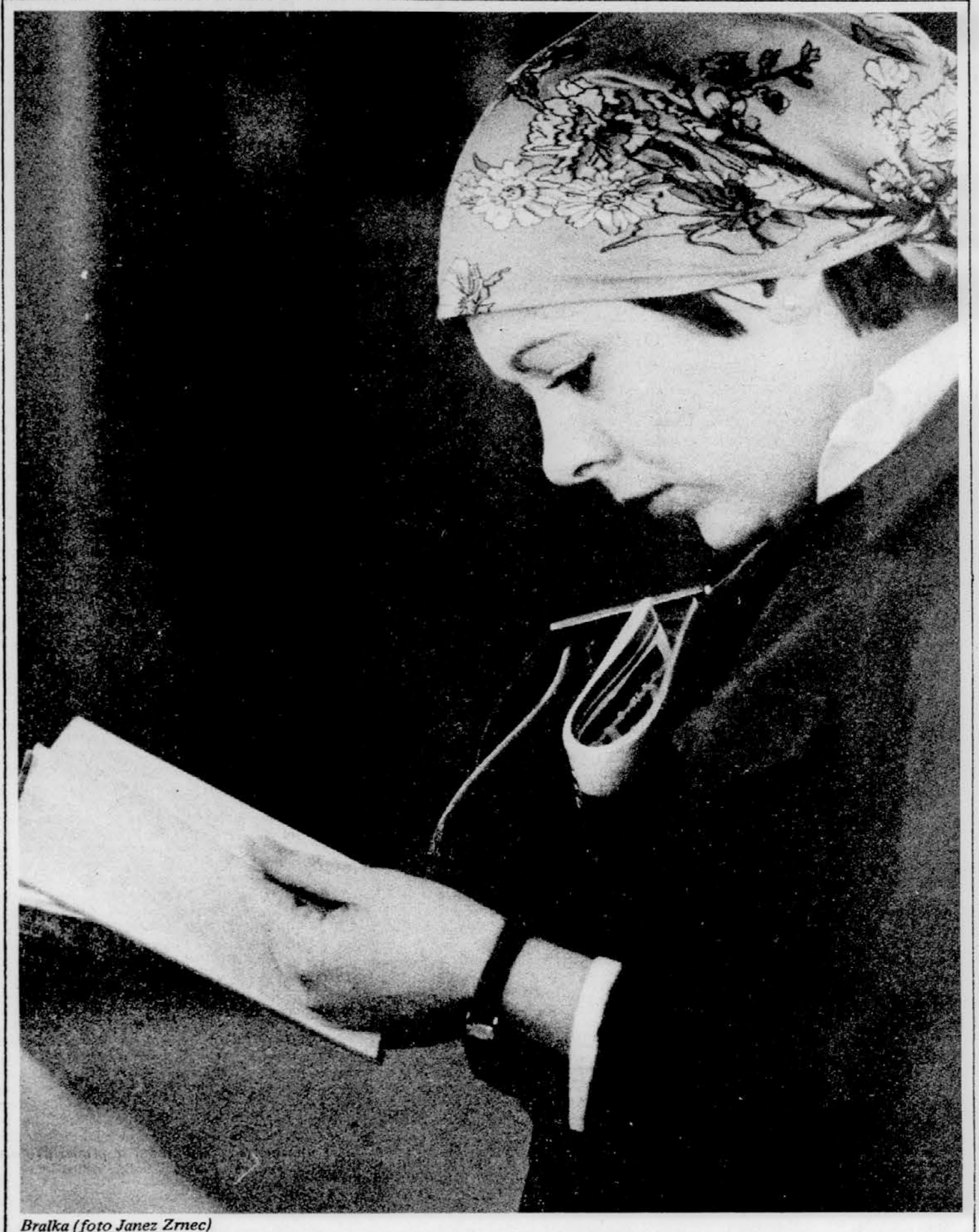
nas je tudi s tem učila resno in temeljito, a sproščeno delati in nam je tako delo tudi omogočala.«

Iz knjige bralcev, ki se je za čudo ohranila čez okupacijo, razbiramo vrsto imen takratnih dijakov, mladih delavcev in drugih bralcev, ki so se tedaj in pozneje vidno uveljavili v življenju naše družbe. Med njimi so bili narodni heroji Slava Klavžar, dipl. inž. Jože Hermanko, Silvira Tomasini, Angel Besednjak in Karel Destovnik-Kajuh, revolucionarji Leo Novak, Martin Greif, Branko Babič, Norbert Weber, skopjevska aktivista in organizatorja vstaje v Mariboru Bojan Illich in Ljubo Marion, dr. Anton Vratuša, dr. Vladimir Bračič, dr. Vladimir Kralj, dr. Ivan Vidav, France Filipič, Lojze Filipič, Jože Babič, Ciril Cvetko, Milan Venišnik, Fran Žizek, Jože Curk, dipl. inž. arh. Branko Kocmut, Branka Jurca, Ivan Potrč, Hinko Leskovec, dipl. inž. Karmelo Budihna, dipl. inž. Jože Ingolič, Cvetko Zagorski, Fran Onič, Jaro Dolar, Tone Čufar, Drago Druškovič, dr. Ferdinand Kolednik, dr. Fran Mišič, mag. ph. Fran Minařik.

Po okupaciji, med katero je bila knjižnica uničena, njeni knjižni skladi pa razpeljani na razne kraje v Avstriji, je bilo treba v razrušenem Mariboru začeti knjižnico na novo sestavljati. Na srečo je bilo tri četrtine odpeljanih knjig vrnjenih. Sedem let je minilo, da je bilo mogoče knjižnici zagotoviti primerne prostore, knjižne sklade pa vsaj za silo urediti, da so mogli služiti bralcem.

Ker so okupatorji uničili v Mariboru vse slovenske javne knjižnice, so bili po vojski potrebni dolgotrajni napor, da se je ljudsko in šolsko knjižničarstvo spet izoblikovalo. Zato je v tistem obdobju levji delež oskrbovanja bralcev s slovenskimi knjigami nosila mariborska študijska knjižnica. L. 1948 je bilo med izposojeno literaturo kar 71% slovenskega leposlovja, ki so ga potrebovali srednješolci pri pouku. Kajpada se je knjižnica spriču tega bližala profilu ljudske knjižnice, o čemer pa je ravnatelj Janko Glazer menil, da so »prehodne anomalije, ki bodo nedvomno izgubile na ostrini, čim se izboljša stanje ostalih knjižnic v Mariboru, predvsem dijaških in ljudskih.«

Knjižnica v petdesetih letih ni zmogla posebnega poleta, saj ji tega niso omogočali nekateri zakonski predpisi, povrh pa v Mariboru, ki so ga nekateri imeli za »industrijsko puščavo« ali za »metropolo nezavrtih« (dr. Vladimir Bračič), ni bilo prave klime za raziskovalno in znanstveno delo. Šele proti koncu petdesetih let so se okrepile kulturne institucije v mestu, bistven preobrat pa je prinesel vznik visokega šolstva od 1. 1959 dalje. Študijski knjižnici so naložili, da bodi osrednja knjižnica mariborskih visokošolskih zavodov. Ker so se tedaj začeli tudi bistveni premiki v slovenskem knjižničarstvu (zakon o knjižnicah iz 1. 1961), so vsi ti impulzi utrdili in dopolnili profil študijske knjižnice; ta je zdaj osrednja knjižnica mariborske univerze, splošno znanstvena knjižnica za potrebe mariborskega združenega dela in ob-

Bralka (foto Janez Zrnec)

čanov Maribora in njegovega širšega območja, njegova domoznanska knjižnica ter arhivska knjižnica za tiskovno produkcijo z območja SR Slovenije. Ko je bila 1. 1975 v Mariboru ustanovljena univerza, je knjižnica dobila sedanje ime – Univerzitetna knjižnica Maribor.

Knjižnica se je hitro razvijala – vzporedno z rastjo visokošolskih delovnih organizacij, združenih v univerzo: medtem ko so v študijskem letu 1961/62 štele 2341 študentov, jih v študijskem letu 1977/78 9560 (od tega 5095 študentov ob delu). Za primerjavo, kako se je vzporedno razvijala knjižnica, navedimo nekaj podatkov o njej:

Leta 1960 so njeni knjižnični skladi šteli 100.043 enot, konec 1977. leta 313.006; 1. 1960 je bilo 2290 vpisanih bralcev, 1977.

leta 6371; obiskov v knjižnici je bilo 1960. leta 21.193, lani pa 77.093; izposojenih je bilo 1960. leta 30.503 enot, lani pa 104.724. V knjižnici je 1. 1960 delalo 14 delavcev (poleg 5 honorarcev), lani pa 39 (poleg 5 honorarcev).

Knjižnica je razvila sodobne knjižnične službe, se z medknjižnično izposojeno povežala s knjižnicami doma in v mnogih tujih deželah, uredila uvajanje študentov v rabo virov informacij, se s knjižnicami mariborske univerze povežala v knjižničarsko-dokumentacijsko-informacijski sistem, želi pa si urediti tudi prostore.

Goli podatki so nedvomno spodbudni; pritrjevali bi misli o visokem namenu knjižnice. Resničnost pa jih vendarle kaže tudi v drugačni luči. Republiška matična služba

pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani je v analizi delovanja visokošolskih knjižnic v Sloveniji 1. 1976 ugotovila, da v Mariboru »narašča temeljna knjižna zaloga nekoliko hitreje kot v Ljubljani, to naraščanje (vendar) ni takšno, kot je potrebno za novo ustanovljeno univerzo«. Dovolj zgovoren je že podatek, da je razmerje med knjižničnim gradivom v NUK v Ljubljani in v Univerzitetni knjižnici Maribor približno štiri proti ena. Ne glede na to, da je NUK kot slovenska nacionalna zaloge nekoliko starostjo in kot osrednja knjižnica starejša in bolj razvejane univerze nujno bogatejša, pa je vendarle tudi res, da bi morala biti vsaj temeljna splošno znanstvena literatura v univerzitetnih knjižnicah približno izravnana. To pa že sodi v visoki namen mariborske knjižnice, ki ga bo treba postaviti v resničnost.

Bruno Hartman

Kultura ob jezeru

Ali je blejsko letovišče kraj, privlačen za prehodne, ne pa tudi za kaj trajnega, najbrž ni lahko reči, še manj zapisati. Vsekakor drži, da nima niti prave knjigarne, kar bi morda pomenilo, da za »kulturo« ni ravno mikaven. Seveda so premnoge pomembne stvari, zaradi katerih se v kakem kraju ustavlja kaka kulturna »tradicija« – zato o začasnosti ali trajnosti kulturnega vrvetja v naselbini ob jezeru v malem tekstu ni mogoče razpravljati.

Toda vseeno: kdor je v onih dneh v maju, med 16. in 20. v tem mesecu bil na Bledu, je vsaj v hotelu Park lahko izvedel, da je poleg muzeja na skalnem gradu nad vodo še neka druga reč, ki po

vseh merilih sodi v sfero »kulture«, tega silnega, domala že nepreglednega pojma, ki mu ravno zategadelj lahko gredo mnogi komplimenti pa mnoge norčije v oznako. Bilo je v tem hotelu 11. mednarodno pisateljsko srečanje (organizatorja: slovenski PEN in Društvo slovenskih pisateljcev) – kot se glasi tradicionalno pomenovanje tega shoda znanih in nam manj znanih (in manj znanih verjetno še kakšnemu ljudstvu) piscev, ki jih je tokrat bilo iz lepega števila držav – kar okoli 30 – držav pa menda kar 20. Bila je torej udeležba, ki je tuje vajeni Bled brkone ne doživlja kar vsak dan v letu – seveda samo glede števila držav, ki jih je gostil Park. Gotovo pa je bila tematika, zaradi katere so se sešli z vseh koncev

Evrope in Afrike, še bolj (ne)vsakdanja, čeprav je na dnevnem redu vsepovsod, tako v mondenih kot zakonitih, razvitih in zaostranih, majhnih in orjaških krajih – dasi ni treba, da bi se dogajale zares povsod v vsej svoji celovitosti. Okvirno se je glasila »Stiska sodobnega sveta in literatura«, njene podteme pa so bile: 1. svoboda, red, anarhija, nasilje, 2. ljubezen, erotika, seks, pornografija, 3. oblikovna dovršenost, šokiranje, nič. Potemtakem tudi Bled pozna vsaj en element iz tega naslova... pri čemer bi (ne)vsakdanost bilo treba razumeti v nekem drugem smislu: da namreč o tem ta kraj še ni razpravljal, niti je vsak dan ne obravnava kako drugo, še slavnijeje letovišče ali središče našega kontinenta.

Kajpak ni mogoče, da bi zdaj napravili povzetek vsega pogovaranja na tem zboru tako verno predstavili vse referate in razprave; nekateri izmed njih so bili tudi manj presenetljivi in odkrivalski, toda tudi prispevki, ki so vsebovali domišljijo in še kaj, bi presegli zmožnosti dnevnikove prenosnosti. Sicer pa namen tega zapisa sploh ni v »prenašanju« srečanja; opraviča ga bo revija DSP »Le livre slovene«, resda z zamudo, toda domnevno zadosti celovito.

Zanimivejša je ob drugem »(ne)vsakdanost« same teme; (ne)vsakdanja je tudi zato, ker je s svojimi prej naštetimi elementi tako široka, da nikakor ni izrabljiva samo za pisatelje, temveč tudi za marsikoga, ki se prišteva k sociologom, politikom, filozofom itd., skratka k tistim, ki se pobliže ukvarjajo s socialnimi in psihološkimi fenomenami tega časa. To obenem že pomeni, da se je v njej specifično pisateljsko oziroma literarno včasih posedalo daleč za ideološko-politično rampo, ki je delila govornika od poslušalca. Kajpak, nikakor se ne more reči, da to politično ali ideološko, ki je lahko celo povzročalo in zlepljalo sestavine, t. j. podteme pričujočega 11. srečanja, ne bi bilo važna prvina v kompleksnem književniškem poslu – vendar spet ni tako prikrito in maskirano, da bi ga bilo treba šele mukoma odkrivati, prečiščevati in preizkušati v debati, in bi pisec šele v takem mednarodno delujočem procesu korespondiranja pridobil pravo resnico, ki bi jo nato mogel uprizoriti v romanu ali pesmi, drami – »resnica« prejone ostaja osebno tveganje pišočega. Toda peresu kljub temu preostaja še zamotana

in dolga pot skozi mučno in neznanstvo gorov barier nekkih preteklih skušenj, napokipenih v doslej zapisanem, barier, ki jih taisti pisec morebiti lahko obvlada z znanjem in tako pride tudi do nekakšnih svojstvenih slogovno-jezikovnih rešitev... Z drugimi besedami, če je dvomljivo, da bi kdo lahko v podobnih razpravah kresal podobo svojega nazora, kot ga tvori politično-ideološki element, pa je na tovrstnih shodih načeloma kaj malega možnost, da se seznanji z drobem tistih književnih skušenj, ki se jih marsikdo drug nehoti ali nevede izogne in potlej narekuje svojem stroju reči, ki so kdaj nemara bile že zdavnaj odkrite ali celo presežene.

Gostiteljem, deloma pa mogoče tudi gostom pa sta Park in njegova širša okolica nudili še eno možnost: da so navezali tudi imenovane stike z dotlej neznanimi avtorji, kar je vsaj z vidika kulturne politike lahko uporabno. Ne omenjamo pa tega, da so tuji pri nas navsezadnje imeli čas, da so si nekatera dejstva te dežele ogledali na svoje oči; njihovi vtisi so do neke mere postali kapital slovenske kulture, ki se tam zunaj utegne kdaj obrestovati nam v žakelj – kolikor seveda ti vtisi včasih niso bili manj ugodni.

Če je tako 11. srečanje bilo z opisanih vidikov – ni pa rečeno, da ne bi bilo tudi s kakšnih drugih – interesantno, je verjetno vredno vprašanja dejstva, da je bila domača udeležba pogovaranja malce, da se tako izrazimo, nesimetrična: niti enega Slovence ni bilo »pod štirideset«, kot se je takoj slišalo v naših, kajpak, neuradnih kulorjih – tudi drugi dan je

bil navzoč le en predstavnik naše »mladine«. Prepuščeni smo le ugibanjem: ali so bili drugi prezaposleni, brez denarja za vožnjo, jedačo in pijačo ali pa brez pričrnanja, da bi častiljivi PEN lahko izpovedal ljudem in svetu kaj zares tehtnega in zavzejučega – ali pa je bila vmes še kaka druga ali mnoge druge ovire. Vsekakor pa mnogim tujcem, pa tudi literatom iz drugih republik, to ni preprečilo dolgega potovanja. Kajpada niso prišli samo zaradi »Stiske sodobnega sveta in literature«: poleg tega sta jih prignali radovednost in želja, vsaj za kak dan spreminiti svojo običajno lupino prebivanja in biti priča dogodivščinam, ki jih spočenjata tuja družba in okolje.

In veliko brezdelje, ki ga med se tako napornimi sejami ali tudi dolgočasnimi razpravami daje turistični kraj, je ena izmed pravadnih spodbud za književne avanture.

Četudi naselbina ob jezeru z majskega pisateljskega srečanjem ni pustila mejnika v naših zavestih – nemoč pisateljv v tem smislu pač ni od danes – je ob že omenjenem dala posameznikom še deleč tako imenovanih aktivnih počitnic, ki delujejo kot osvetojuča ploha... S tem, razumljivo, pa še ni zagotovljeno, da je Bled postal že znamenit kulturniški center; a zdi se, da je kljub vsemu spet širše zavevala razlika med tem, kar je neki tuj udeleženec simpozija v razpravi o eni izmed podtem šaljivo imenoval z besedno igro: »Go to bed – Go to Bled«.

Jože Horvat

Spet o vohunih

Protiprotisk v ameriškem političnem vrhu

Skrb, da ne bi »razorožili obveščevalnega imperija«

Od našega newyorškega dopisnika

New York, junija — Ob ameriškem »očetoškem dnevu« je neki fantič iz Pennsylvanije želel svojega očeta razveseliti z nenavadnim darilom, takim, kakršnega otroci se niso podarili staršem. Obrnil se je po pomoč na zvezni preiskovalni biro in političnemu oddelku zvezne policije pisal: »Prosim vas, da mi v skladu z zakonom o svobodni informaciji izročite dosje o mojem očetu.«

Ni znano, kaj je policija odgovorila na to pismo in ali je sin razveselil ali razjezil svojega očeta s takim darilom. A videti je, kot da bi takšni primeri potrjevali ugotovitve, da politično-vohunsko delo v tej državi in tudi zunanji njeni meja še nikoli ni bilo manj cenjeno. Satirik Russel Baker se je ozrl v »New York Times« na vso stvar s smešno-komično platjo. »Vohuni so stari in utrjeni pa sili vsega, zato večji del prostega časa porabijo za mozganje okoli tega, zakaj se v mladosti niso lotili kakega prijetnejšega dela.«

Ne moremo vedeti, koliko je resnična takšna podoba, nedvomno pa zdaj prevladujejo podobne predstave o vohunskem businessu na domačih tleh in v tujini. Ta podoba se je že poprej splošnovala, v skladu s splošnim ozirom, od hladne vojne do procesa popuščanja napetosti med veseljami: Seana Conneryja je kot agenta 007, oboroženega s futurističnim orožjem in morjem krvi okoli sebe, zamenjal bolj lagodni »svetnik« Roger Moore, ki je vse opravil kar s pestmi in kot za Salo — kot da bi hotel pokazati, da teh filmskih vohunskih podvigov ne gre jemati povsem resno. Ameriška publika, poprej žrtev velikih doz literature in filmov o romantičnih avanturah agentov, mora zdaj goltati z veliko žlico povsem drugačno lektiro, ki ji razkriva, da se za vsem tem velikim vohunskim poslom skrivajo paranoičnost, neumnost, zapravljavanje denarja in dezorganizacija.

Pravcati gori knjig take vsebine, ki je zrasla v zadnjih treh letih, so dale prvo spodbudo kongresne preiskave, ki so jih sprožili po porazu v Vietnamu in aferi Watergate v Washingtonu. Takrat je ameriški politični vrh na vseh koncih iskal vzroke in krivice teh neuspehov ter napovedal sklenil, da naredi čistko še v lastni tajni policiji. Kaže, da je bil cilj predvsem ta, da tajno policijo in vohunstvo iztrgajo iz rok vse močnejših ameriških povojnih »imperialnih« predsednikov. Nikoli pa se v tej ni bilo moč izogniti širšemu vprašanju, zakaj so se stvari tako slabo zasukale za Ameriko, v svetu in v domovini. Razne sile in interesi so seveda iz teh procesov sklepali v službi tajne policije vsak po svoje. Nekatere je nekoličan motilo samo to, da vohunstvo

po svetu, pa tudi politična policija v državi nista dovolj uspešna oziroma da brez kakega vidnega uspeha opravljata delo, za katero sta plačana. Drugi pa so ugotovili, da drugače tudi ni moglo biti, če takšnim službam, »ki po svoji naravi pritegnejo le ničeta in paranoike«, prepustiš veliko diskrecijsko oblast — da ocenjujejo, s katere strani, od kakšnih domačih in zunanjih sovražnikov utegne groziti nevarnost ameriški varnosti. Tajna policija po teh ocenah sploh ni kos nalogi, da bi presojala družbena dogajanja in sama odločala, katere sovražnike bo v državi preganjala in katere vlade po svetu podpirala ali spodkopavala, saj povsod vidi same zarote. Pri tem seveda grozi nevarnost samo z leve, od tam torej »ogrožajo lastnino«, agresivne desničarske skupine pa so deležne »blagohotnega trasmaja nekoga, ki morebiti pretrava, a v nenevarni smeri.«

Odkritja prihajajo za zamudo

»Ameriški obveščevalni imperij«, kot ga imenuje William Corson v eni od številnih knjig, objavljenih v zadnjem času, je preživljal od leta 1975 črne dni, vsaj na javnem prizorišču, čeprav ostaja skrivnost, v kolikšni meri so se moč in smeri dejavnosti v resnici spremenile. Nekdanji šef CIA William Colby v svoji najnovejši knjigi trdi, da predsednik Gerald Ford (ta predsednik je leta 1976 odpustil Colbyja, baje zato, ker je pred senatnim odborom »preveč« in nič kaj rožnato govoril o vohunski službi) ni hotel na tem področju nič spremeniti. Colbyju v prid govori tudi bivši agent CIA John Stockwell, ki je razkril, da sta Ford in Kissinger skrivala pred kongresom, kakšno vlogo je v resnici imelo ameriško vohunstvo v bojih v Angoli, pri posegu za južnoafriškimi intervencionisti in pri drugih rečeh. Desničarski komentator William Safire je zdaj izjavil, da za Gerald Forda sploh niso nameravali spreminjati prakse tajne policije v boju proti domačim sovražnikom, pa čeprav so v tistem času razkrinkali FBI, da je »uporabljala gangsterske metode« proti političnim gibanjem in posameznikom in jo neumljeno smešili na račun tega, da denar, agente in ovaduhe uporablja za nadzorovanje tako nedolžnih levčarskih skupin, kot so nekatere feministične organizacije. Fordov minister za pravosodje Levi je samo »najdaljšo preiskavo v ameriški zgodovini«, preiskavo, ki od leta 1938 brez kakršnegakoli uspeha poteka proti ameriški komunistični partiji, predel iz predalčka »domače varnosti« v rubriko »proti-spionazne« trdi Safire. Z drugimi besedami, čeprav je v tem obdobju nastal na javnem prizorišču vik in krik na račun »obveščevalnega imperija«, pa po vsem tem ni moč soditi, ali se je tudi v resnici kaj spremenilo.

Pomembna odkritja so sledila za zamudo, zato je težko oceniti, kaj se na tem področju dogaja pod Jimmyjem Carterjem. Najbolj dragocen obet, da se bodo stvari pod novim predsednikom koreniteje spremenile, je bilo pravzaprav slišati v zvezi z njegovo splošno zunanjepolitično smerjo, ki so jo opisali kot »osvobajanje nespametnega strahu pred komunizmom«. Če bi to prilagodili vlogi ameriškega vohunstva po svetu, naj bi pomenilo, da vohunskim polvojaškim entotam ne bo več dovoljeno, da se po zemeljski krogli ravna po svojih instinktih hladne vojne in strmoglavljajo vlade, ki jim niso po volji, ter postavljajo druge. Seveda to ni stvar potrebe, da bi vohunstvo delovalo »bolj moralno«, temveč izraz ocene, da špijonaža, ki se ravna po lastnih instinktih, varna pred kakršnimkoli nadzorstvom, s svojimi »posebnimi akcijami« bolj škoduje kot koristi ameriškim interesom v svetu. Novi šef CIA je to povsem jasno povedal, ko je odpustil več sto vohunov v samih vrhovi organizacije. »Izsolali so se med hladno vojno, zato v novih razmerah ne zmorejo drugače misliti.« Če bi špijonaži stopili na prste, da ne bi smela več po celim svetu in po mili volji za vsem odkrivati »komunističnih zarot«, tudi v domovini ne bi mogli več dopuščati takšnega paranoičnega ravnanja. Sicer pa se je dobesedno del nekdanjih preiskav v političnih vrstah zvezne policije sukal okoli ljudi, ki zdaj sodijo v krog Carterjevih privržencev ali pa so mu vsaj blizu.

Sme vohun pisati?

Ne moremo mimo resnice, da so se med kratko Carterjevo vladavino v »obveščevalnem imperiju« zgodile »prvič« nekatere stvari, kakršnih si poprej še predstavljati ne bi mogli. Obsodili so Richarda Helmsa, nekdanjega šefa CIA, ker je slepil kongres o vlogi vohunske službe v Čilu, in postavili pred sodišče nekdanje najvišje funkcionarje FBI, ker so kršili ameriški zakon o preganjanju nekaterih politično nevarnih skupin. Disciplinsko bo odgovarjalo tudi več agentov, ki so »izpoldnevali ukaze«. Najbolj ostri kritiki »obveščevalnega imperija«, njegovih skrivnosti in norosti, pa niso zadovoljni, še zlasti, ker je pravosodni minister v zadevi Richarda Helmsa barantal pred sodiščem: če bo Helms priznal manjši del krivde, ga bodo obtožili za manj hude grehe in mu ne bo treba v zapor. Težko pa bi na temelju tega sklepali, da se je Carter v bistvu premislil, da bi bilo nedvomno skrajno tvegano sonjenje, na katerem bi bivši šef vohunstva — v svojo obrambo — izklepetal kup državnih tajn. Administracija trdi, da zato toži pred sodiščem bivšega agenta CIA Franka Sneppa, ki je v svoji knjigi nedavno opisal, kako je CIA na vrat na nos zapustila Sai-

James Meehan, »New York Times«

gon: novemu šefu, admiralu Turnerju je bilo baje več od tega, da bi potrdili delovno pogodbo, po kateri ne sme vohun, ko zapusti to službo, pisati o vsem, kar je v letih službovanja odkril, kot pa da bi ga motil razbiti kult CIA pod prejšnjimi šefi. Med več sto funkcionarji ameriškega vohunstva, ki so jih pred kratkim odpustili, se mnogi pripravljajo, da bodo napisali knjigo, zato naj bi na sojenju Sneppu tudi odločili, ali je take knjige moč objaviti mimo soglasja CIA.

Če ni mogoče jasno ugotoviti, ali se bistveno spreminja vloga ameriškega »obveščevalnega imperija« doma in v svetu, pa lahko vidimo, da se poprejšnji pritisk, da bi disciplinirali in omejili njegovo moč, zdaj umika nasprotnemu pritisku — da se Amerika ne bi ob tem »razorožila« pred zunanjimi in domačimi sovražniki. Prav so mu prišli tragični dogodki v Italiji, prava čustva pa je razkril senator skrajnega desnega krila demokratske stranke Daniel Moynihan, ki je dejal: »CIA je bila ustanovljena zato, da bi bila agresivno protisovjetska.« Ali kot je zapisal desničarski list »National Review«: »Znano je, da je vsaj tisoč plačanih sovjetskih agentov v Ameriki.« Trdijo, da CIA in FBI kot organizaciji, ki baje ne moreta več varovati skrivnosti, »prihajata do precej manj podatkov kot nekdanj«. Njun prvi cilj je ovreči razsodbo zveznega sodnika, po kateri mora FBI izročiti predstavnikom socialistične delavske stranke imena vohunov, ki jih je uporabljal pri nezakonitem zapostavljanju in nadzorovanju te politične organizacije. Očitno je širši cilj tega — da bi s sklicevanjem na terorizem (»komunistična grožnja ni več prepričljiva zaradi pretirane uporabe«, piše newyorški »Nation«) zaustavili in preusmerili politiko, ki vodi v podreditve tajne policije predstavniškim institucijam. Direktor preiskovalnega centra ameriške unije za državljanske svobode Frank Donner je ugotovil, da je strah pred terorjem zdaj bistvo združevanja »nove« ameriške desnice; ta desnica, »katere korenine segajo v politiko, temeljejo na strahu, pa ne more delovati brez velikega sovražnika.«

Zares težaven poklic

Analitiki, ki se ubadajo z izvorom ameriškega terorizma, so iz poročila ministrstva za pravosodje o teh dogodkih v letih 1965–1976 razbrali, da gre v dobesni meri za desničarske in rasistične vire, manjši del pa so zbrale »začasne« skupine iz burnih šestdesetih let, ki so temeljile na »levičarske« ali »komunistične«. Po trditvah teh analitikov so nove teorije o domnevem mednarodnem povezovanju raznih terorističnih skupin s teorijami, za katere ni nikakršnega dokaza, izraz potrebe desnice, da jemlje »mednarodno zaroto« kot opravčilo za ponovno učvrstitve tajne policije. Napovedujejo celo, da bodo te mednarodno povezane skupine imele v kratkem neposredno zvezo z Moskvo, kot so nekoč že trdili, da so neredi v črnskih getih razdejanih velenost na ameriškem severozhodu zanetili »kadri, izurjeni v šolah za železno zaveso.«

»Washington Post« piše, da v kongresu zdaj ne vlada tako razpoloženje, da bi »hiteli« z zakoni, ki naj bi jih sprejeli po odkritjih preiskav o FBI in CIA v letih 1975 in 1976. Pred kratkim obsojeni Richard Helms, bivši direktor CIA, je zdaj nastopil pred kongresnim odborom kot pomembna prič in pozval politični vrh, naj vnovič »poskrbi za sodelovanje z državno obveščevalno skupnostjo«, ki so ji prizadejali rane« in ki izgubljajo moralno, njene skrivnosti pa odtekajo prek časopisov, knjig in televizije. Helms je »naletel na naklonjenost« pri senatorjih, ki se prav zdaj ubadajo z 253 stranmi zakonov, s katerimi naj bi uredili »obveščevalno skupnost«. Senator Barry Goldwater, republikanski predsedniški kandidat na volitvah leta 1968, je z obžalovanjem pripomnil: »Dobren del kongresa in tiska je proti obveščevalcem.«

Nekatere analitike z leve strani ameriškega prizorišča se boje, da »zdajšnje razmere favorizirajo ponovno okrepitev politične policije.« To je preveč močno orožje pro-

ti družbenim spremembam, da bi se mu tako zlahka odrekli v razmerah zelo konservativne ekonomske in družbene ureditve,« meni Frank Donner. Bivši agent John Stockwell pa nasprotuje temu, da bi se okrepile policijske diskrecijske sile, saj se je prepiral o tem, kot pravi, da se za tajnimi skrivajo povprečnost, aroganca in neučinkovitost, torej tudi s te platni ni razlogov, da bi ameriško politično vodstvo dajalo policiji večja pooblastila. »Medtem ko sta CIA in FBI močno kršila naše državljanske pravice, nista bila prav nič uspešni v boju s teoretičnimi nasprotniki, mafijo in KGB,« pravi Stockwell.

Morebiti bo nadaljnji razplet dogodkov še najbolj odvisen od tega, kakšno ozračje bo vladalo v svetu: najbrž ni naključje, da se zahtevki po okrepitevi policije časovno ujemajo in vse pogosteje zastavljajo takrat, ko prihaja do preplaha zaradi tistega, kar opisujejo kot neovirano sovjetsko-kubansko prodiranje v Afriki. Vsi, ki se zavzemajo za okrepitev policije, seveda skrivajo tako povezovalno in je to tudi njihovo najbolj tehtno opravčilo. Komentator William Safire v »New York Timesu« na primer pravi: »V času, ko postajata sovjetski ekspanzionizem in vohunstvo vse močnejša, gospodu Carterju ni treba iskati grešnih kozlov, da bi pomiril duhove zaradi prakse v preteklosti, in tudi ne s trnasto datati nejasnih znamenj današnjim četam.«

S te platni bi si lahko dogodke okoli toliko napadanega ameriškega »obveščevalnega imperija« razlagali kot eno od pomembnih znamenj, v katero smer so krenili mednarodni odnosi. Za zdaj pa še prevladuje ozračje — neglede na to, ali se je v resnici kaj spremenilo v tem imperiju — ko se »vohuni« sprašujejo, ali ne bi bilo bolje, če bi si v mladosti izbrali kak prijetnejši poklic, čeprav si po drugi strani nekateri na vse kriplje prizadevajo, da bi temu delu vrnilo staro ceno.

Dragiša Bosković

Nevsakdanja Kenija

Občni zbor v Krokodiljem baru

Dežela kontrastov je tudi dežela konfliktov med domačini in tujci

Od našega dopisnika v Nairobiju

NAIROBI, maja — Dnevni red je obetal prebiranje in odobritev zapisnika prejšnjega občnega zbora ob morebitni poprejšnji debati. Predsednikovo poročilo. Blagajnikovo poročilo. Izvolitev predsednika, dveh podpredsednikov, tajnika in blagajnika v eni osebi in dveh članov izvršnega odbora. Pa še razno.

Zasedali smo ob bregu reke Uaso Nyiro. Čokoladno rjave barve je drla mimo. V njej je bilo neprečeto število krokodilov. Od tod ime Krokodilji bar; zakaj pod večer pride na breg krokodil in pospravi, kar so mu natresli ostankov iz kuhinje hotela, ki mu ne pravijo hotel, marveč Samburu Game Lodge, Samburska lovška kočja.

Morda ravno zato, ker smo bili udeleženci občnega zbora vseh sort zanimivosti in vznemirljivosti navajeni in poklicno kontrastne in konfliktno reči iščeči pa opisujejo ljudi, občni zbor ni premogel nobene takšnih značilnosti. Komaj sklepčno članstvo Zdrženja tujih dopisnikov Vzhodne Afrike je v dobri uri popravilo vse, kar je imelo opraviti po dnevnem redu. Člani novega vodstva so bili predlagani po poprejšnjih diskretnih posvetih. Rahel piš

vznemirjenja je povzročil samo dopisnik TASS, ko je predlagal v odbor kolego, dopisnika poljskega radia. Vzdignil se je — razumljivo iz nasprotnega tabora — eleganten statutarni pomislek, ali je mogoče izvoliti člana, ki ni navzoč. Delovni predsednik je preudarno ugotovil, da v statutu take prepovedi ni. Tako so bile tudi volitve kmalu pri kraju.

Pod točko razno je temperatura debate narasla. Nekoliko visok val je zavzdignil odhajajoči dopisnik »Neue Zürcher Zeitung« in »Süddeutsche Zeitung«, ko je dokazoval in po mnenju veteranov dokazal, da trije prejšnji predsedniki — Francoz, Južni Afričan in Anglež — niso storili pravzaprav ničesar, da bi združenje izrgali iz vrst mrtvila.

To je bilo pa že tudi vse. Najvznemirjivejši na občnem zboru je bil džital, jugovzhodni monsunski veter, ki je prečesaval in odpihaval papirje z mize.

Med občnim zborom je medlo debato pretrgalo trobljenje: slonica z mladičem je oznanjala, da vsem krokodilom navkljub prečka reko.

Potlej je bilo nekaj časa mir, dokler se ni pritepel trop opic zelenih opic (pa ne tistih, ki raznašajo smrtonosno Marburško

mrzlico) in se jel tepsti za ostanke sendvičev, ki so jih nad nami stregli k čaju ob petih.

Zvečer krokodila ni bilo. Vsi smo ga videli, kako v soju žarometov diskretno moli glavo nad vodno nedaleč od brega. Toda na breg pod Krokodilji bar ni prišel. Tudi ni pomagal, ko se je iz teme razrastel temni črnc v temno modri uniformi nočnega čuvaja in — širok čez ramena in košarkarsko visok — z enim stavkom trdo prijel nemirno otročad, naj bo tiho, sicer krokodila ne bo.

Lovišče Samburu je oaza sredi polpuščavskega in domala že puščavskega sveta, ki se v Keniji začne žgoče raztezati kakih 60 km nad ekvatorjem. Kenijska vrata na sever, pravijo nekateri. Začetek biblijske krajine, pripominjajo bolj misijonarsko navdihnjeni: trnje in osat ti bo rodila.

Na 375 km dolgi poti iz Nairobija proti severu, je ostala za nami zelena, rodna in plodna Kenija. Kilometre daleč raztezajoče se plantaže okoli Thike, naglo rastočega industrijskega kraja, kjer stoji in tudi že dela Yuken, slovensko-kenijska tovarna z izdelki Laboda, Jutrjanke in Lisce. Za nami je gričevje med Murango, Sagano, Karatino in Nyerijem. Obšli smo Nyeri, ro-

marski kraj skavtov in gozdnikov tega sveta, kjer je pokopan lord Baden Powell, duhovni oče skavtskega gibanja.

Oči so polne klorofila. Bolj ko kdaj, zakaj dolgo deževje je presahnilo. Na pobočjih se disciplinirano razvščeni zelenijo grmi kave, ki je zadnji dve letini prinesla pridevalovalec — bolje rečeno lastnikom — toliko milijonov šilingov kot še nikoli. Zavoljo katere je bilo — ob tihotapljenju — preliko kar precej krvi. Zaradi kave sta šla vsak po pet let v zapor dva poslanca. In še precej drugih, ki jih je omamil čar bogastva, ki ga je prinesla slana na brazilskih kavčnih plantažah in je bilo treba najti kavo za prodajo in preprodajo: s kontrabandno, s krajo, s sleparijami, če ni šlo drugače.

Letošnja letina je slabša, za četrtno nižja, je slišati. Ko to govore, Kenijci kakor da držé pesti: da ja ne bi medtem tudi cena začela drčati navzdol.

Kolo — višji standard

V soboto in nedeljo naselja vzdolž cest kažejo navzven prve blagodat izkupička. Če denemo v nemar nove avtomobile last-

nikov plantaž, se kavna mana posredno razodeva v svarihih politikov na barazah, kot pravijo shodom, naj močje z božjo voljo vendarle malo manj pijejo pivo in za minljive reči, kot so transistorji in motorna vozila tratijo denar, ki jim ga je navrgla kava. Višji standard se kaže v bicikljih, na katerih mladi moški z vrtlogavo naglico

Sramežljivost (foto Joco Žnidaršič)

